

Asia: VN/13193/2025

Lausuntopyyntö: luonnos valtioneuvoston asetukseksi vesihuollosta

Lausunnonantajan lausunto

1 § Soveltamisala

-

2 § Kunnan vesihuoltosuunnitelman sisältö

-

3 § Omaisuudenhallintasuunnitelman sisältö ja ajan tasalla pitäminen

-

4 § Varausmissuunnitelman sisältö

Huoltovarmuuskeskus (HVK) kiittää mahdollisuudesta lausua vesihuoltolain nojalla annettavasta luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi vesihuollosta. HVK tarkastelee asiaa yhteiskunnan huoltovarmuuden näkökulmasta ja korostaa muuttuvan turvallisuusympäristön huomioimista vesihuollon toteuttamisessa ja kehittämisessä.

HVK pitää tärkeänä, että asetusluonnos pyrkii järjestelmällisesti vahvistamaan vesihuoltolaitosten varautumista toimintaansa uhkaaviin riskeihin ja häiriötilanteisiin. Luonnoksen 4 § muodostaa tältä osin johdonmukaisen ja erittäin kattavan kokonaisuuden, jossa varautumissuunnittelu rakentuu uhkamallien tunnistamisen, häiriötilanteiden vastesuunnittelun sekä näihin liittyvien kyvykkyyksien kehittämisen ympärille. Sääntely on peruseräisyydeltään huoltovarmuuden kannalta erittäin tervetullutta ja ajankohtaista – se vahvistaa vesihuoltolaitosten edellytyksiä toimia myös poikkeusoloissa ja niihin rinnastettavissa vakavissa häiriötilanteissa.

Riskienhallinnan ja jäännösriskin arvioiminen, kriittisten asiakkaiden huomiointi häiriötilannetoiminnassa, toimintakorttien käyttö, viestinnän suunnittelu ja harjoitteluvollisuus ovat esimerkkejä varautumisen edellytyksiä vahvistavasta systematiikasta. HVK haluaa kuitenkin

tuoda esiin, että pitkälle viety systematiikka voi synnyttää uudenlaista haavoittuvuutta. Seuraavien näkökulmien huomioiminen voisi osaltaan vahvistaa asetuksen haluttua vaikuttavuutta.

Varautumisen kulttuuri ja ajattelutapa

Varautumisen ei tule pelkistyä dokumentointiin ja ennalta suunniteltujen toimintojen toteuttamiseen, vaan sen tulisi juurtua osaksi organisaation kollektiivista ajattelua, toimintaa ja oppimista. Tällöin vesihuoltolaitos ei kehity vain yhä paremmaksi suunnitelmien toteuttajaksi, vaan aktiiviseksi varautumisen kehittäjäksi, joka kriittisesti ja jatkuvaluontoisesti tarkastelee ja koettelee toimintamallejaan.

Muuttuvan toimintaympäristön elementit korostavat varautumisessa tilanneherkkyyttä, toimintamalien joustavuutta ja kykyä tunnistaa ilmiöiden välisiä kytkentöjä. Liiallinen keskittyminen yksittäisiin uhkamalleihin, kuten lukuisiin ennalta toimintakortitettuihin häiriötilanteisiin, voi kaventaa näkökulmaa ja heikentää edellä kuvatun kaltaista varautumista. Sääntelyn tulisi tukea tasapainoa ennalta suunnitellun ja tilannesidonnaisesti mukautuvan varautumisen välillä. Nykyisen asetusluonnoksen painotus on voimakkaasti ensimmäisessä.

Osaaminen ja kyvykyys varautumisen perustana

Asetusluonnoksen 4 §:ssä kuvattu varautumissuunnitelma on sisällöltään kattava, ja sen juurruttaminen edellä kuvatusti osaksi oppimiskykyistä vesihuoltolaitosta on vaativaa. Jotta sääntely todella johtaisi varautumiskyvykkyyden pitkäjänteiseen vahvistamiseen, on syytä varoa ajattelun ulkoistamista.

Toisin sanoen, vaikka varautumissuunnitelman laatiminen on vesihuoltolaitoksen velvollisuus, sen toteuttaminen voi muodostua irralliseksi prosessiksi, joka ei kytkeydy laitoksen arjen toimintaan tai kehittämiseen. Varautumissuunnitteluun voi olla perusteltua hankkia ulkopuolista fasilitointia tai asiantuntijatukea, erityisesti silloin kun se auttaa jäsentämään monimutkaisia kokonaisuuksia tai tukee yhteistä oppimista. Tällaisen tuen tulisi kuitenkin aina vahvistaa laitoksen omaa oppimista, ei korvata sitä. Näin varmistetaan, että varautuminen ei jää ulkoa ohjatuksi velvoitteiden täyttämiseksi, vaan muodostuu osaksi laitoksen omaa strategista ajattelua ja jatkuvaa kehittämistä.

Tässä mielessä sääntelyn tulisi tukea vesihuoltolaitosten kykyä oppia varautumaan ajan olosuhteiden ja paikallisten erityispiirteiden mukaisesti. Asetusta olisi hyvä muotoilla läpileikkaavasti

suuntaan, jossa varautumissuunnittelua ei tulkittaisi pelkkänä teknisiä suoritteita sisältävänä hallinnollisena veloitteena, vaan työkaluna jatkuvassa prosessissa, joka kytkee vesihuoltolaitoksen osaksi laajempaa alueellista ja yhteiskunnallista kokonaisuutta.

5 § Vesihuoltolaitoksen toiminta palveluiden turvaamiseksi

-

6 § Vesihuollon poikkeamasta ilmoittaminen

-

7 § Asiakkaalle toimitettavat tiedot

-

8 § Tietojen välittäminen talousveden loppukäyttäjälle

-

9 § Vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksessa kuvattavat tunnusluvut

-

10 § Vesihuollon tietojärjestelmään toimitettavat tiedot

-

Liitteet 1, 2 ja 3

-

Muu palaute asetustaloussuunnitelmaan

-

Kinnunen Joni
Huoltovarmuuskeskus

Heino Ossi
Huoltovarmuuskeskus